

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

Захорольська В.М.

аспірантка,

Комунальний заклад вищої освіти

«Дніпровська академія неперервної освіти»

Дніпропетровської обласної ради

ДЕРЖАВНІ МЕХАНІЗМИ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ КОМУНАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

На сучасному етапі соціально-економічного розвитку актуальним завданням економічної науки є вироблення методологічних підходів до формування системи взаємовідносин комунальних підприємств та органів місцевого самоврядування, яка б здатна забезпечити достатній рівень керованості сфери життєзабезпечення міст.

Підсумувавши результати приватизації у різних країнах, Міжнародна організація праці у своїй Підсумковій доповіді у 2004 р. зробила висновок, що «узагальнені системи комунального господарства працюють ефективніше, ніж приватні» [6, с. 15]. Причина полягає у прагненні суб'єктів господарської діяльності зловживати своїм монопольним становищем. Воно дозволяє комунальним підприємствам включати у собівартість своїх послуг неефективні витрати. Тому доцільним є постійний контроль над ними. Як вірно зазначив відомий німецький правознавець Ф. Ю. Зеккер: «Ринковому порядку, керованому децентралізовано за допомогою конкуренції, необхідне регулювання, якщо певний сектор економіки на підставі фактичної структури не використовує конкуренцію як найефективніший інструмент задоволення попиту та у реалізації технічного прогресу» [2, с. 239].

Державна (комунальна, муніципальна) форма власності на основний капітал комунальних підприємств дозволяє надавати на них значно більший вплив, ніж на суб'єктів господарювання приватної форми власності, та спрямовувати їхню діяльність у заданих параметрах розвитку. З цієї причини 90% світового водопостачання перебуває у власності суспільства [6, с. 15]. Влада більшості великих міст Європи не допускає також приватизації систем теплопостачання.

На сучасному етапі, що характеризується переходом до ліберально-консервативних доктрин економічного розвитку, більшість розвинених

країн відмовляються від практики безпосередньої участі місцевої влади у забезпеченні надання комунальних послуг. При цьому органи місцевого самоврядування відводять собі функції гарантування наявності та функціонування інфраструктури, забезпечення загальної доступності мереж та послуг. Підприємствам комунальної власності надається свобода у виборі напрямів та методів роботи, вони наділяються самостійністю у прийнятті рішень, відповідальністю за прийняті рішення та їх наслідки [4, с. 87].

В цих умовах широкого поширення набуло створення суб'єктів господарювання змішаної форми власності. У багатьох країнах знаходять вихід у перетворенні комунальних унітарних підприємств на акціонерні товариства з контрольним пакетом акцій, що перебувають у власності територіальної спільноти. Об'єкти природних монополій можуть також переходити в управління, довірче управління (траст) приватних підприємств, передаватися в концесію та оренду. Це розширює фінансові можливості підприємств за рахунок об'єднання з партнерами, що мають капітал для здійснення інвестицій. На приватних партнерів перекладається основний вантаж витрат та ризиків, використовуються накопичені ними досвід та навички, інноваційний потенціал [5, с. 218].

Володіння органами місцевого самоврядування матеріальними факторами виробництва забезпечує збереження за ними контрольних функцій та важелів регулювання житлово-комунальної сфери та реальний вплив на техніко-економічні процеси. Комунальна форма власності дозволяє здійснювати контроль не лише над поточними витратами, а й над формуванням джерел коштів на капітальні вкладення та реновацію. Саме цим і зумовлено її широке застосування у житлово-комунальному господарстві країн з розвинутою ринковою економікою. Застосування відносин комунальної (державної) власності змушує підприємства експлуатувати матеріальні фактори виробництва виключно на благо суспільства і є підставою для громадського контролю [1, с. 145].

Публічно-приватне партнерство бажано використати як комплексний інструмент залучення інвестицій у капіталомісткі інфраструктурні проекти. Але важливою умовою є створення дієвої системи регулювання та контролю діяльності підприємств комунальної власності з боку органів місцевого самоврядування. Вона необхідна і для існуючих унітарних комунальних підприємств на базі майнових комплексів, переданих з державної у комунальну власність, та для суб'єктів господарювання у формі публічно-приватних партнерств.

Комунальні підприємства у ринкових умовах є складним об'єктом для управління. Цілі органів місцевого самоврядування мають переважно соціальну спрямованість, а інтереси менеджерів підприємств – комерційну. Управління суб'єктами господарювання засноване на привнесенні до їх

діяльності зовнішніх цілей та обмежень. Недостатній рівень впливу на природних монополістів призводить до втрати ними суспільної ефективності, а деякі необхідні процеси розвитку в подібних умовах можуть зовсім не розпочатися. І, навпаки, зайва управлінська активність змінюється на контроль над діяльністю підприємства міста і веде до втрати динамічності (здатності керівництва помічати і передбачати появу моментів, що викликають необхідність змін виконання певних специфічних процедур, і оперативно реагувати на їх появу) [3, с. 3].

Вплив місцевої влади на підприємства комунальної власності має базуватися на глибокому розумінні інтересів керівництва та конкретних умов, у яких воно працює. Суть оптимального управління комунальним господарством значною мірою зводиться до управління процесом споживання ресурсів. Керівництво підприємств зацікавлене у оптимізації споживання ресурсів за критерієм отримання максимальних доходів. Для органу місцевого самоврядування оптимізація пов'язана з упорядкуванням та структуруванням господарських відносин з метою отримання найбільшого позитивного ефекту за мінімальних витрат на забезпечення потреб населення в якісних послугах [1, с. 146].

Цілі підприємств є вужчими, ніж цілі органів місцевого самоврядування. З позицій сучасної теорії систем вузькі, ясно визначені цілі однієї соціальної системи, дають іншій подібній системі з більш масштабними цілями довгострокового характеру можливість обґрунтованого впливу: формується своєрідне партнерство суб'єктів, зацікавлених у вирішенні проблем. Головною метою підприємств комунальної власності, фактично є оптимізація поточної прибутковості, тоді як в умовах ринкових відносин прогресивний підприємницький стиль має бути спрямований насамперед на оптимізацію потенціалу прибутковості. Як партнер, що здатний вселяти довіру і впливати на підприємство, орган місцевого самоврядування повинен сповідувати ідеологію передбачливості, ґрунтуватися на баченні майбутнього образу кожного підприємства та на його динамічних організаційних здібностях до оновлення з урахуванням змін зовнішнього середовища. По відношенню до всієї сукупності підприємств комунальної власності, з боку органу місцевого самоврядування необхідна координація їх зусиль для найбільш ефективного використання можливостей спільної діяльності щодо вирішення стратегічних і оперативних завдань.

Ефективним є акцентування діяльності міської влади на ключових компетенціях з одночасною передачею інших видів господарських функцій підприємствам комунальної власності, а також з одночасним посиленням координуючого впливу на них (як на спеціалізовані структури) за допомогою забезпечення системної інтеграції.

Важливим є управління економічним і соціальним середовищем, в якому діє підприємство, що надає комунальні послуги. Середовище має для підприємства безперервне організуюче значення, тоді як управляючий вплив адміністративного характеру з боку органів місцевого самоврядування мають епізодичний, дискретний характер. Вплив середовища господарювання вагоміше, воно здатне впливати на комерційні інтереси суб'єктів безпосередньо.

Доцільно використовувати такі важелі впливу на підприємства комунальної власності:

- визначення конфігурації та меж мережі (суб'єктів ринку) з метою забезпечення доступності виробленої продукції всім споживачам;
- пред'явлення вимог щодо якості послуг та своєчасності їх надання;
- пред'явлення вимог до надійності інженерної інфраструктури за критеріями стійкості постачання споживачів, безпеки та якості;
- встановлення екологічних обмежень;
- регулювання тарифів на продукцію;
- встановлення дотацій та пільг за місцевим оподаткуванням;
- застосування оперативного-господарських санкцій, передбачених системою договірних відносин [5, с. 147].

Для досягнення поставлених органом місцевого самоврядування перспективних цілей потрібна складна багатofакторно орієнтована модель дій та заходів, тобто стратегія. Зовнішнє стратегічне управління являє собою систему формування довгострокових цілей діяльності підприємства і спільне з його керівництвом позначення найефективніших шляхів їх досягнення. Стратегічне управління повинне мати на меті забезпечення потенціалу прибутковості підприємства навіть у несприятливих для нього умовах підвищення цін на енергоносії та інші ресурси та обмеження на збільшення тарифних ставок.

Таким чином, можна зробити висновок, що в умовах здійснення науково-технічної революції, що супроводжується ускладненням господарських відносин та посиленням вимог до соціальної організації суспільства, стає неможливим функціонування на практиці ані ринкового регулювання в чистому вигляді, ані повністю одержавленої економічної системи. Реформування підприємств комунальної власності спричиняє значні зміни функцій управління комунальними підприємствами.

Пріоритетним напрямком діяльності міської влади має стати управління стратегією розвитку підприємств комунальної власності, їх інвестиціями та інноваціями. Встановлення нових, ринково орієнтованих форм партнерства у сфері надання комунальних послуг неминуче має супроводжуватися виробленням арсеналу засобів на приватних партнерів. Важливий контроль за політикою ціноутворення природних монополій, зокрема політикою витрат, методами дотацій і пільг.

Список використаних джерел:

1. Гуськова І.Б. Комунальна власність як ресурс місцевого самоврядування. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 21. С. 144–147.
2. Зеккер Ф.Ю. Руководящие идеи и источники энергетического хозяйственного права. *Энергетика и право*. Москва : Юрист, 2008. С. 233–244.
3. Качур П. Отрасль ЖКХ ждет системных изменений. *Міське господарство України*. 2006. № 2. С. 2–6.
4. Коваленко М.М. Нове значення фінансової сфери для забезпечення розвитку економіки. *Теорія та практика державного управління* : зб. наук. пр. Харків : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2017. Вип. 1(56). С. 85–92.
5. Кравчук О.О. Управління державною власністю: адміністративно-правові засади : монографія. Київ : НТУУ «КПІ», 2013. 444 с.
6. Міжнародний досвід: варто повчитися. *Міське господарство України*. 2011. № 3. С. 15.